

ความรู้ทางชนบทธรรมเนียมประเพณีกับความหลากหลายทางชีวภาพ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดการประชุมวิชาการเนื่องในโอกาสปีสากลแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ ระหว่างวันที่ 2-6 สิงหาคม 2553 ณ โรงแรมมารวย การ์เด้นท์ กรุงเทพฯ โดยวันหยุดที่ 5 สิงหาคม 2553 เป็นการประชุมความรู้ทางชนบทธรรมเนียมประเพณีกับความหลากหลายทางชีวภาพ

วิทยากรซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านจากสี่ชุมชนท้องถิ่นได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการใช้และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง โดยกล่าวว่า

- ชาวทอง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำรงชีวิตในบริเวณป่าลุ่มต่ำใน กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี มีความศรัทธาต่อผีป่าและเชื่อว่า ก่อนเข้าป่าต้องมีการเซ่นไหว้เทพยดา หากละเลยจะบาดเจ็บล้มตาย ทำให้ชาวบ้านดูแลรักษาป่าและร่วมกันสร้างป่าชุมชนไว้กลางตำบล เพื่อใช้เป็นแหล่งรวมของพืชอาหารและสมุนไพรรักษาโรค และมีภูมิปัญญาด้าน "ภูมิธาตุ" ซึ่งจะต้องกินอาหารจากธรรมชาติที่หลากหลาย และรักษาความเจ็บป่วยด้วยการปรับธาตุในร่างกายให้สมดุล

- กลุ่มอินแปง เป็นกลุ่มอนุรักษ์ป่าและสมุนไพรของชาวกระเจิง ในแถบเทือกเขาภูพาน จ.สกลนคร มีความเชื่อว่า "ป่าคือบ้าน ลำธารและสายน้ำคือชีวิต มวลมิตร คือความหวัง ธรรมชาติคือพลังชีวิตของทุกคน" ได้มีการค้นหาฐานทรัพยากรของตนเองด้วยการเชื่อมโยงกับภูมิปัญญา จนกลายเป็นแนวคิด "ยกภูพานมาไว้ที่บ้าน" เพื่ออนุรักษ์ป่าธรรมชาติไว้โดยการสร้างป่าในครอบครัวบนพื้นที่ไม่น้อยกว่า 2 ไร่ ปลูกพันธุ์พืชไม่น้อยกว่า 20 ชนิด เพื่อสามารถเก็บหาได้

ตลอดปีตามฤดูกาล นอกจากนี้ยังยกระดับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรจนเป็นโรงงานแปรรูปพื้นบ้านด้วย

- กลุ่มหอมพื้นบ้าน ภาคเหนือ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน มีภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ เป็นการ ใช้สมุนไพรรักษาโรคควบคู่ไปกับการดอกเส้น โดยใช้ไม้ไม้ฉ้อนและไม้ดอก ที่ทำมาจากไม้มะขามและผ่านการประกอบพิธีกรรมสลักภาษาโบราณไว้ นอกจากนี้ยังมี วิธีการ "เซ็ด แหก เป่า" ซึ่งเป็นวิธีแก้อาการร้อน เจ็บ ปวด บวม จากพิษต่างๆ โดยมีอุปกรณ์ คือ เขี้ยวหมู เขี้ยวเสือ งาช้าง ใบไม้ต่างๆ มีดหมอ ร่วมกับการใช้คาถาประกอบ

- ชาวเลกลุ่มพื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน มีการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพตามระบบนิเวศย่อยๆ ตั้งแต่ภูเขา แหล่งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ชาวบ้านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นตัวขับเคลื่อนในการฟื้นฟูป่าชายเลน ป่าจาก และเครื่องมือประมงพื้นบ้าน รวมทั้งการประกาศ "ลานปู" เป็นเขตอนุรักษ์ปูในท้องถิ่น โดยมีกติการ่วมกันในการใช้ประโยชน์ตามฤดูกาล

นอกจากนี้ วิทยากรและผู้เข้าร่วมประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะในการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพว่า ทุกคนควรมองธรรมชาติด้วยความเคารพ และเข้าใจว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับวิถีการใช้ประโยชน์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น โดยการจัดการต้องเชื่อมโยงทั้งคนและระบบนิเวศตั้งแต่ภูเขาถึงท้องทะเล รวมทั้งต้องนำข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์มาเป็นพลังขับเคลื่อนเพื่อให้เห็นคุณค่า และบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนให้เป็นผลในรูปธรรมต่อไป

